

Een interessant Duits vonnis

Inleiding

Als algemeen rechtsbeginsel kan worden aangemerkt, dat ieder die een ander onrechtmatig, opzettelijk danwel onzorgvuldig, schade toebrengt deze moet vergoeden.

Wetgeving en rechtspraak bevestigen dit beginsel wereldwijd. Over de omvang van deze aansprakelijkheid bestaat echter vaak grote onzekerheid; daarover wordt lang niet altijd hetzelfde geoordeeld.

Kan men bijvoorbeeld iemand verplichten tot het betalen van voorzorgsmaatregelen,

MR. J. J. VAN SOEST
Ministerie van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening
en Milieubeheer

indien achteraf blijkt dat de onrechtmatige handeling waartegen deze maatregelen zich richtten op zichzelf geen schade kon toebrengen? In het algemeen zal men geneigd zijn om deze vraag ontkennend te beantwoorden. Een waterleidingbedrijf moet er bijvoorbeeld op bedacht zijn dat de grondstof waaruit drinkwater wordt bereid op een onverwacht moment schadelijke verontreinigingen kan bevatten, zeker als die grondstof uit oppervlaktewater bestaat. Het bedrijf dient deze grondstof ook regelmatig te onderzoeken; ingevolge de drinkwaterrichtlijn van de Europese Gemeenschappen bestaat daartoe een verplichting, die bij ons ook in het Waterleidingbesluit is opgenomen. De zaak komt evenwel iets anders te liggen als de voorzorgsmaatregelen door de (onrechtmatige) daad zelf zijn uitgelokt. Iets dergelijks deed zich onlangs in Duitsland voor.

De feiten

De stad Bonn bereidt het drinkwater in zijn voorzieningsgebied ten dele uit grondwater, ten dele uit Rijnwater, dat als oeverfiltraat wordt gewonnen. Eind december 1983 ontving Bonn van de Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland (WRK) bericht, dat in het Rijnwater bij Nieuwegein een hoeveelheid van 6 µg/l bichloorbutylether (BCBE) was aangetroffen en dat daarom op 29 december de inname van Rijnwater aldaar was gestaakt. Later werd vastgesteld, dat deze verontreiniging was veroorzaakt doordat de Badische Anilin- und Sodafabrik BASF te Ludwigshafen ongecontroleerd enige dagen circa 500 kg BCBE per dag had geloosd.

Mede op advies van deskundigen liet Bonn vanaf 30 december 1983 zowel het Rijnwater, als het ruwe water (oeverfiltraat) en het

drinkwater enige tijd op BCBE onderzoeken. Achteraf bleek, dat de in het water ter plaatse aangetroffen hoeveelheden BCBE geen schade aan de volksgezondheid hadden kunnen toebrengen, mede doordat de ter plaatse gebruikelijke drinkwaterzuivering (filtratie en behandeling met actieve kool van het oeverfiltraat) tegen deze verontreiniging bescherming bood.

Niettemin vorderde Bonn van BASF vergoeding van de onderzoekskosten ten belope van rond 5.000,- DM. Het Landgericht Frankenthal (Pfalz) wees deze vordering bij vonnis van 17 april 1985 toe, met veroordeling van BASF in de proceskosten.

Grondslagen van het vonnis

Anders dan in Nederland, waar voor waterverontreiniging geen specifiek voorschrift geldt ten aanzien van de aansprakelijkheid, bepaalt par. 22, eerste lid, van het Wasserhaushaltsgesetz:

'Wer in ein Gewässer Stoffe einbringt oder einleitet oder wer auf ein Gewässer derart einwirkt, daß die physikalische, chemische oder biologische Beschaffenheit des Wassers verändert wird, ist zum Ersatz des daraus einem anderen entstandenen Schadens verpflichtet.'

Een verandering in de hoedanigheid van het water brengt dus in beginsel reeds aansprakelijkheid voor daaruit eventueel voortvloeiende schade mee. Volgens par. 823 van het Bürgerliche Gesetzbuch zal evenwel ook schuld aan deze verandering aanwezig moeten zijn: 'Ist nach dem Inhalt des Gesetzes ein Verstoß gegen dieses auch ohne Verschulden möglich, so tritt die (Schaden-)ersatzpflicht nur im Falle des Verschuldens ein.' Schuld aan de lozing van BCBE werd door BASF evenwel niet ontkend, en ligt bij een dergelijk groot chemisch bedrijf dat kan worden geacht over voldoende deskundigheid te beschikken ook voor de hand. Opgemerkt zij dat BASF een vergunning had om BCBE te lozen. BASF betwistte dan ook zijn aansprakelijkheid omdat:

- de concentratie van het BCBE zo gering was, dat het het Rijnwater niet nadelig kon beïnvloeden;
  - de monsternemingen van Bonn overbodig waren na officiële mededelingen, dat de verontreiniging ongevaarlijk was;
  - de lozingsvergunning van BASF geen beperking voor BCBE inhield.
- Deze verweren werden alle door de rechtbank afgewezen:

- omdat hier wel degelijk sprake was van een (nadelige) verandering in de waterkwaliteit als bedoeld in par. 22 WHG;
- omdat niet kan worden aangenomen, dat de beschermende werking van par. 22 WHG zich niet zou uitstreken tot het vergoeden

van kosten van maatregelen om eventuele schade te verhinderen.

Tot deze maatregelen kunnen, naar het oordeel van de rechtbank, ook de door Bonn verrichte monsternemingen worden gerekend;

c. het ontbreken van beperkende voorschriften in een lozingsvergunning kan geen vrijbrief voor het lozen van schadelijke stoffen zijn; BASF kan aan deze vergunning, die in de vorm van een 'Erlaubnis' is verleend, volgens par. 7 WHG geen rechten ontleen.

Nabeschuiving

Onverwachte verontreinigingen geven herhaaldelijk aanleiding tot soms omvangrijke onderzoeken van de waterkwaliteit. Dergelijke onderzoeken kunnen zowel bij oppervlaktewater als bij grondwater nodig zijn; in het onderhavige geval betroffen deze onderzoeken beide, omdat Bonn oeverfiltraat gebruikt. Het lijkt volstrekt redelijk, dat dergelijke onderzoeken (mits wegens gegronde redenen ondernomen) door de veroorzaker van de verontreiniging worden vergoed.

BASF heeft tegen deze beslissing van het Landgericht beroep ingesteld; aangenomen mag worden dat in het bijzonder de noodzakelijkheid van de onderzoeken daarbij op de korrel zal worden genomen. Intussen bevredigt dit vonnis mijn rechtsgevoel.

Maatregelen die worden genomen om schade als gevolg van een onrechtmatige daad te beperken of voorkomen, *kunnen* ook naar Nederlands recht voor vergoeding in aanmerking komen (zie bijvoorbeeld het eerste 'lokomotief-arrest', HR 31-3-1950, NJ 1950, 592, Ars Aequi 1, blz. 80.*

* In deze beslissing van de Hoge Raad werd geoordeeld, dat de Rotterdamse Tramweg Maatschappij (RTM) die een lokomotief permanent onder stoom had staan om in te vallen bij verkeersongevallen, een gedeelte van de kosten van het gereedhouden van die lokomotief aan de veroorzaker van zo'n ongeval in rekening kon brengen. Het principe van deze beslissing werd bevestigd bij het arrest van de HR van 4-10-1957, NJ 1958, 12 (Tweede lokomotief-arrest), waarin onder andere nader werd bepaald dat de kosten van de reserve-lokomotief het bedrag van de schade, die zonder het gereedhouden van die lokomotief zou zijn opgetreden, niet zullen mogen overschrijden.

Het onderhavige geval wijkt in zoverre van de in die beslissingen aan de orde zijnde omstandigheden af, dat er hier een duidelijk rechtstreeks verband bestaat tussen de melding van de opgetreden verontreiniging door WRK aan Bonn en de door Bonn naar deze verontreiniging verrichte onderzoeken.

